

ЖЕНСКИ СВЕТ

ЛИСТ ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА СРПКИЊА.

В Л А С Н И К:

ДОБРОТВОРНА ЗАДРУГА СРПКИЊА НОВОСАТКИЊА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ:

АРКАДИЈЕ ВАРАЂАНИН.

Издази: Сваког 1. дана у месецу по ст. кал.

Претплата, рукописи и све што се тиче листа, шаље се на уредништво Нови Сад (Ujvidék).

Цена: на годину 3 круне; за Србију 3½ динара.
За све остале земље 3½ франка у злату.
Поједини бројеви 30 потура.

О д г о в о р и.

Обрекли смо, да ћемо у току ове године изнети одговоре и мишљења појединих оостраних задруга Српкиња и појединих пријатељица и сарадница на писмо и односно на предлоге нашег поштованог сарадника и родољуба г. Мих. Вујића, пароха из Мале Маргите, у Банату, који су изашли у 4. броју нашег листа од о. г. а тичу се проширења листа и његовог чешћег излажења.

Морамо унапред исповедити, да смо се надали већем и обилнијем одзиву наших задруга и пријатељица на оне заиста родољубиве мисли и предлоге г. М. Вујића, него што се показало.

Од 66 задруга, које постоје у Угарској (Банату и Бачкој), Хрватској и Славонији, Далмацији, Аустрији, Босни и Херцеговини, као и Америци, које су примиле наш лист као свој заједнички орган и од близу 1100 претплатника и других 600 неплатника, који читају наш лист, одазвале се само две задруге и четир читалице. Из тога се види, да и женски свет почиње полако ладнети према општим интересима и према своме интелектуалном напредовању. То се опажа на том, као и на оном слабом одзиву у претплати на овај једини и тако јевтин женски лист на овој стра-

ни, кад ево већ на крају године, имамо још преко 400 претплатница, које читају а не плаћају лист.

Код оваких прилика молимо и поштованог г. М. Вујића, као и многоцењене задруге и чланице, које нам онако топло и свесрдно у својим закључцима и жељама нуде моралне и материјалне потпоре, да нам опросте, што не можемо и не ћемо да се одважимо, да на свој ризик примимо и веће издатке и више труда и рада.

Остаћемо, дакле, при дојакошњем облику и обиму у нашем листу и за идућу 1909. годину, а трудићемо се, колико нам је год могуће, да му садржина буде једрија, пријатнија и поучнија.

Но и поред свих ових прилика износимо овде, карактеристике ради, приспелих шест одговора, да се види, да ми у свом колу имамо и умних и родољубивих Српкиња, које разборито суде, искрено мисле и топло осећају о задругарству и просветном напретку наших женскиња.

Ево тих одговора:

1. Из Книна.

Штовани г. уреднице!

У задњем 4. броју „Женског Свијета“ г. М. Вујић у свом писму изнио је оне

мисли, што су многе Српкиње схваћале, жељеле и осјећале. „Женски Свијет“ апелује на све Српкиње, особито на Женске Задруге, да се одазову, да своју рекну. Како да се не одобри онаки предлог, како да не порадимо заједнички, да се и оствари та идеја, која је не само лијепа, него нужна и корисна. На жалост, наш једини „Женски Свијет“ схваћамо колико је мален, ипак многа Српкиња примала га је, мислим, увјек у нади, да ће доћи дан, кад ће се и он подићи, кад ће одговорити данашњим захтјевима и потребама, кад ће стати упоред с листовима напреднијих народа. Наша Книнска Женска Задруга, и ако премлада и на почетку свога рада, ипак схваћа важност предлога г. М. Вујића. На данашњој сједници, на предлог управе, претресало се је, како и којим начином да се помогне, е да „Женски Свијет“ излази чешће, опширнији и с бољом садржином. Присутне чланице једногласно одобрише предлог г. М. Вујића, у нади, да ће се моћи и остварити, закључиле су следеће: да се из нашег фонда даје будућем листу годишња припомоћ од 50 круна; присутне чланице обвезују се и унапријед примати лист и при евентуалном повишку цјене, да ће и унапријед Женска Задруга за свој рачун претплатити исти број чланица као и до сада и да ће се свака задругарица старати, да што више претплатника нађе. Наравно, све ово, ако будући лист буде одговарао у главном програму г. М. Вујића.

У нади, да ће и друге задруге учинити према својим силама све што могу, е да се оствари ова племенита идеја, жељимо најбољега успјеха.

С особитим поштовањем

Вукосава Боглић,

председница.

2. Из Голубинаца.

Штовани г. уреднице!

У четвртом броју „Женског Света“ од о. г. изнели сте писмо, које се тиче свију Српкиња, а у коме се говори о проширењу нашег органа „Женског Света“. Ту сте у првом реду умолили Женске

Задруге Српкиња, да о томе изрекну своје мишљење.

Одбор Добротворне Задруге Српкиња у Голубинцима у седници својој од 1. септембра о. г. расправљао је о том питању и донео решење:

нека „Женски Свет“ проради на широј основи;

ми се обвезујемо слати одређени годишњи принос у фонд за издржавање свог органа;

вољне смо држати лист и уз повишену цену и бринути се, да му прикупимо што више претплатника;

усвајамо програм г. М. Вујића, све до тачке, која говори о уважању илустрација, јер се бојимо, да би тога ради лист морао знатно поскупити;

држимо, да би се цена листу смела подвостручити, али не и више подићи;

молимо, да се код уважања рубрике о женским ручним радовима и шивењу хаљина и рубља, предузме правац, који би служио ширењу и усавршавању женских српских народних рукотворина и српске народне ношње, а сузбијању моде.

Ово своје решење одбор ће изнети пред своју главну скупштину, и нада се, да ће оно бити одобрено.

Размишљали смо и о предлогу г. дра Н. Милутиновића, којим он упућује Добротворне Задруге Српкиња на сједињен рад — на рад „за опћу корист“, а којим би наше задруге дошле до ближег међусобног дотицаја.

Ту реч г. дра Милутиновића високо ценимо; и тим више жалимо, што не можемо бити међу првима, које ће поћи за вредном Добротворном Задругом Српкиња Новосаткиња и тај предлог прихватити.

Ми то за сад не можемо, а тешко ћемо скоро моћи. Задруга нам слаби — све због ситних личних размирица. Чланарина је једини доходак, који је ове године ушао у задружну благајну; о приређивању какве забаве не може бити ни говора. И како да се у тако тешким приликама усудимо обећати, да ћемо из наше благајне слати извесну своту за опћу народну корист, или да ћемо сваке године приредити по једно »народно вече«?

То не смемо обећати; али смемо обећати: да ћемо и даље свим силама радити, да задругу нашу сачувамо од пропасти, да је унапредимо и омогућимо јој учешће у том лепом, великом задатку у раду за опћу корист српскога народа.

У име одбора

Добротворне Задруге Српкиња у Голубинцима:

Милица Николајевић,

председница.

3. Из Бањалуге.

Блавно уредништво!

После увода и навода за које чланице шаље претплату, додаје ово:

Што се тиче питања и одговора за проширење листа за идућу годину, ја мислим, да би се могло отпочети т. ј. ја то говорим за мене, а тако исто за већину од ових горњих претплатника. Ја мислим, ко има љубави за српску књижевност, а уз то се навикне један лист држати, ту онда не ће никад жалити 3—4 круне више платити, особито жене за „Женски Свет“, тај једини наш лист (осим Србије). Дакле, кад би сва друга мјеста, т. ј. већина претплатника, обећали заузети се, то Вам ја исто обричем, па желим, да се и испуни здрава замисао г. М. Вујића.

Срдачан поздрав од поштоватељке

Јованке С. Милошевић.

4 Из Београда.

Господине Варађанине!

После увода и приватних обавештаја, наставила је своје мисли и жеље, на велику жалост, сад већ покојна г-ђа Јелена Стојана Новаковића овако:

Прочитала сам с пажњом писмо г. пароха М. Вујића из Мале Маргите, упућено уредништву листа „Женски Свет“ и морам Вам рећи, т. ј. написати коју реч, како ја о томе мислим.

У мене има много конзервативног духа, те с тога сваку новину с резервом пропраћам и нерадо упуштам оно, што је већ стечено и добро. Предлог је пун родољубља од стране пречаснога пароха, али би се могао остварити само приходом десет пута већим него садањим, којим још

млада »женска друштва« располажу; или кад би се легатом племенитих људи — осигурао опстанак великог женског листа.

Докле то не би било, задовољите се и чувајте овај лист, који благодарехи вама и вредним чланицама женске задруге, држи се свагда на висини и одговара потпуно својој задаћи. У њему има белетристике, има поуке и извештаја о раду разних задруга. Ово је последње најважније, да би се изнело на јавност и сазнало, шта се где ради међу Српкињама и колико се ради.

Кад се то прочита у местима где нема задруге, помислиће многа Српкиња: „Па где, зар се не би и код нас могло образовати такво друштво, па да и ми чинимо добра нашем подмлатку као што чине наше остале сестре?“ Овим извештајима треба поклањати пажњу, макар да би уредништво морало каткад дати који лист више, да се не би доцкан наштамало.

Уредништво је врло лепо пропратило писмо г. пароха Вујића и изјавило, како се осећа потреба: „да се лист повећа и да се попуни стварима, које засецају у друштвени и домаћи живот нашег женског света.“ Али је обим свега тога огроман и не би се могао извршити без јаких средстава; а уз то би требао још и велики редакциони одбор, који би се тешко саставио, узимајући у обзир, да је свака домаћица и својом кућом доста обвезана.

Како се потреба задругарства све више осећа међу нашим ваљаним Српкињама, може бити, да би требао још један лист мањег формата, да излази у Панчеву или у Сомбору, у коме би могли излазити повећи дописи о кретању и раду добротворних друштава; јер као што сам напоменула, та су извешћа врло важна, макар да по себи изгледају неинтересна за публику изван женских задруга.

Од прихода, које вредне чланице прикупљају на славама и забавама, могло би се од вишка на библиотеку употребити. Код сваке задруге да се почне књига по књига прикупљати, хигијенске и о народноме здрављу и домаћинству — на првом месту. Том би се библиотеком — осим чланица — користили још и ђаци одра-

слији из школа, које су под окриљем женских подружина.

Међутим надајмо се племенитој и да-режљивој руци, коју ће Српкиња обасипати хвалом и благодарношћу, што им је дала прилике, да се својим добрим, великим и одабраним листом подичити могу. И нека би дао Бог, да родољубиви парох, господин М. Вујић, дочека остварену своју мисао и да ужива, расецајући листове великога листа са лепом садржином и илустрацијама, као што је у Чешкој и других словенских народа.

Будите здрави и примите мој искрени пријатељски поздрав и уважање.

Јела Ст. Новаковићка.

5. Из Сарајева.

На писмо у др. 4. „Женскога Света“.

Било би дивно, кад би „Женски Свет“ излазио у већем облику и програму, па кад би још доносио и народне орнаменте српске: школама и дамама за прегледе, а читавом народу на част — камо среће!

Ја мислим, да то овиси само о задругама и о материјалној помоћи, коју би оне листу дале, јер наш господин уредник красно га води, а водиће га радо и на шире стазе. „Женски Свет“ је много боље уређиван, много више проширен и много рађе читан, него н. пр. „Домаће Огњиште“, једини хрватски лист ове врсте. То сам ја свуда истицала, писала и говорила и тиме нека се Српкиње поносе,

а Хрватице нека пођу за примјером се-стара својих т. ј. нека нађу уредника, који ће их с оваком бригом и пажњом окупити, како је г. Варађанин окупио све што у Срба и за Србе, особито за Српкиње осјећа.

Јелица Беловићева.

6. Из Беча.

Врлопоштовани и управитељу!

Иза увода свога, наставља о листу ово моја бивша ученица:

Кад сам већ одаслала рукописе, прочитала сам у »Женском Свету« допис г. Вујића, са којим се и ја потпуно слажем. За таку малу цену и није могуће снабдевати лист радовима и стварима онако, како би требало. А нашим госпођама би требало најмање да је жао, да се претплата листу повиси, јер осим „Домаћице“ то је једини женски српски лист, кога смо дужни подићи на ступањ, какав му и приличи, и бар приближно га уредити, како су страни женски листови уређени. Моје је мишљење, да се са тим мора покушати, не одлажући за касније, а кад се резултат постигне, сваки ће тај поступак одобрити и зарадовати се успеху. А наше су женске вазда биле спремне поднети жртве, за углед српскога имена, а то ће нам пружити и духовне хране.

Молим, да уз непромењљиво поштовање и оданост, примите срдечно поздравље и рукољубе од Ваше одане

Вукосаве.

Домаћи индустријски савез.

Потреба, да се домаћа индустрија одржи и домаћим индустријалцима опстанак обезбеди, сваким даном је све виднија и већа. То захтева данашња борба за привредну независност. Домаћа индустријска предузећа, која нису у стању да подмире потребе у земљи својим производима, морају дати места и страног индустрији, да она накнади потребу, па ма и не била у својој врсноћи онага као домаћа; ово је штетно за домаћу индустрију. Стога је сама држава устала, да

прискочи у помоћ домаћој индустрији и у то име састао се прошлих дана цвет мађарске интелегенције у престоници и основао индустријски савез (Országos házipar szövetség), чија ће задаћа бити, да постојећу домаћу индустрију материјално и морално потпомаже и колико је могуће и одржи; даље да посредује при продаји и куповању. Министар трговине је одма ставио на расположење том савезу 200.000 К прометног капитала, и обећао је да ће давати годишње по

20—25 хиљада круна припомоћи. У изгледу је још и припомоћ министра земљорадње, а једна је госпођа одмах основала фонд од 6000 круна за тај савез. Исти се већ и конституисао и поделио на поједине струке и то: на одсек предива и ткања; на одсек веза и шва; — на земљано посуђе; — резбарство; — плетиво прућа и сламе. Сваки од тих одсека ће засебно делати по свом најбољем увиђењу. Савез је независан у сваком погледу; он је често друштвена установа, са државном потпором. Јер држава сама по себи може бити ма колико силна и нека употреби ма какве реформе за унапређење своје индустрије, опет неће успети, ако јој не прискочи у помоћ само друштво, сам народ, — као најважнија чињеница у држави. Увидело се, дакле, да друштво само мора себе помагати, ако хоће напретка.

И наш се народ почео удруживати. Увидио је и он, да снага не лежи у појединцу, већ у заједници, у друштву. Леп пример нам дају за то ратари у својим земљорадничким задругама, који се удружени боре, те су и успех показали, повративши многи свој изгубљени посед. Али ту друштвену обрану имамо једино у земљорадњи а од последњег времена и у трговини, док друге наше привредне гране стоје изложене нападају и сатирању туђинштине на очиглед нашег друштва. Тако без икакве обране стоји нам и домаћа текстилна индустрија, — најлепша уметност нашег народа. Некад су се страни народи дивили и признање одавали нашим женским рукотворима, као народу високих уметничких осећаја, који је створен да живи и да ствара, као и остали културни народи. А ми, место да смо чували и неговали нашу народну уметност, завемарисмо је, и допустили, да је скоро сасвим потисне туђ скупљи фабрички производ, без икакве уметне вредности. Тако нам пропада у Бавату и по другим крајевима нашим српски народни вез, српско платно, српски ћилимови. Данас то све иде у Банату под називом: „Торонталски специјалитети“. Овдашња ћилимарни-

ца, велепоседника српског, г. Лазара Дунђорског, тка, истина ћилимове техником српских ћилимова, ал зато ипак не носи назив српски, већ »Торонталски ћилимови«. Све друго, само не српско. Па ако ћемо право нису то српски ћилимови, јер Немац компонира и црта, Немица саставља боје, а Немица и тка. Такав дакле ћилим не може бити српски, јер није из српских руку и из српског духа потекао, ма да је из српске творнице; он нема ни оне уметне вредности као кад га наша Српкиња отка по њеном духу и њеном развијеном укусу и њеној живој фантазији.

Ово народно благо треба да спасе наше друштво, особито интелигенција. Зато је потребно да се организује и наше друштво и да у заједници чува и негује то народно благо. Презрети, дакле, ваља оне глупе фразе: Ми немамо будућности... Ми пропадамо... или: Домаћа је индустрија преживела свој век и т. д. Ово говоре они, који нису за данашњи век створени и који не познају ни фабрички ни домаћи рад. По мом мишљењу, ваљало би за ту цел створити једно средиште (центрум), које би узело на себе ту дужност, да прође све оностране српске крајеве, да види, шта се где најбоље ради у нашем народу и да се стави на чело новом покрету, како да се наша домаћа радност подстакне и подигне, па онда да то друштво оснује у појединим крајевима мање радонице из оне врсте, која тамо најбоље успева и да их стручним и вештим снагама подстакне на бољи и напреднији рад. За ту цел би морали имати и средиште, где би се такав рукотвор смештао и распродавао. На таким местима би се роба та по струкама и укусно изложила на углед. Тај би центрум набављао и потребне узорке за поједине струке рада, које су израдиле веште руке поједине Српкиње.

Руси, Французи, Енглези, Немци и други скупљају такве угледне (узорке) у своје албуме, већим делом из српске радничке руке, а наша ткаља мора да купује у базарима којекакве туђе тиска-

нице за углед. Зато је наше мишљење, да би ваљало и у нас Срба што пре да се отпочне радити на проширењу и унапређењу домаће, а нарочито текстилне индустрије, а за то би, мислимо најпогодније биле наше Добротворне Задруге. Оне би требале да узму ту иницијативу у своје руке и да начине савез у том правцу.

Главна задаћа била би том савезу, да нађе прође домаћим продуктима, јер само тако ће моћи дати сигурне зараде домаћим српским раденицима. Оваки заједнички рад у овом правцу дао би прилике сваком родољубу и родољубивој Српкињи, да поради за бољитак свога народа, јер благостање појединца, благостање је целог народа. Има ли милијег и кориснијег рада, нег бавити се са добробити свога народа? То би био најбољи пут и начин, да се наше вредне Српкиње упуте на нов извор поштене зараде. Ово јој треба пружити и онда смо јој олакшали њен социални положај, те не би морала тражити службу. Сад, кад се свако отима од притиска и потчињености, не треба ни ми да тражимо за наше женскиње службу. Ако други иду у службу за невољу им је, јер не умеју ништа боље. Ми пак знамо радити ко-

рисне занате, имамо основу за индустријски и културни развитак, па треба на то да се бацимо.

Признајемо, да су средства још врло мала у наших Добротворних Задруга Српкиња, а да се од њих може нешто велико створити; али није далеко време, кад ће та средства бити довољна, да се и већи послови могу подузимати, а у првом реду био би посао по нашем мишљењу, да се оснује савез задруга за унапређење текстилне индустрије на горњи начин. У то име и пишемо ове ретке, да упозоримо наше Добротворне Задруге на ову околност, и да их упутимо, да израније размишљају о том и да отпочну и у том правцу свој благодетни рад, јер на њих су одавно упрте очи наше ткаље, везиље и друге раденице. Женско Друштво у Београду већ ради нешто у том правцу. Оно је основало у Пироту ткачку школу, а у Београду Базар, који растурује израде тамошње женске рукотворине. Мogle би нешто и наше оностране Добротворне Задруге у том правцу порадити, ако не засебно, а оно у савезу.

В Бечкерек.

С. Недељковић
текстилни техничар.

Говор г-ђе Делфе Иванићке

на конгресу словенских жена, који је одржан у Прагу о. г.

[Свршетак].

У осталом, и кад се греша код нас, то скоро никад не бива из материјалних интереса, ређе из лакомислености, а најчешће зато што се друкчије не може. Велики део оних Српкиња које погрешним путем пођу, има да издржи са собом страшну борбу и кад подлегну, падају као жртве, падају на један веома трагичан начин. Њихове грешке већином нису лакомислени већ трагични моменти живота. Због тога оне не улевају човеку срдбу и љутњу, но сажалење.

Иначе своје слободно време српске жене употребљују највише на ручне женске радове и лектуру, мање на музику и друге уметности, а доста на хуманитарне, филантропске и патриотске установе српске.

У Србији се чита, много се чита. И читају се добре ствари. Француска литература позната је свакој средње интелегентној Српкињи, од класика до најмодернијих писаца. Немачка литература такође се доста чита, скандинавску и руску литературу читају и воле нарочито млађе генерације, а специјално универзитетска омладина и женска и мушка. Сем поменутих литература познајемо делимично енглеске писце, волимо и Сјенкијевића и Врхлицког и Хурбана Вајанског и Рођавичекну и Светопука Чеха и Д. Анунција, и друге познатије писце из светске литературе.

Француску и немачку литературу читамо обично из оригинала, руска се прилично чита

из оригинала, а остале литературе знамо већином из превода на српском или француском и немачком језику.

Из овога се види које језике највише учимо. Највише се говори француски, за тим немачки, а универзитетска омладина зна доста и руски. У најновије време учи се по мало и енглески. Многе жене знају по два по три језика, којима се служе, читају на њима, али теже их говоре. Према се обично зна и говорити или француски или немачки.

Музику и сликарство уче доста, нарочито млађе генерације женске; али не можемо се похвалити да по српским кућама има одвећ добре музике. Не стоји боље ни са сликарством.

Иначе имамо 2-3 сликарке, неколико музичарки које су студирале на страни и неколико добрих списатељки.

Иницијатива за јавне хумане и патриотске установе веома је јака баш код Српкиње домаћице. Готово већину таквих установа и основале су и одржавају својим трудом и радом српске жене. Држава их је у овоме мало помагала, а нису имале много помоћи ни од оних образованих Српкиња, које су чиновници. Ове последње веома су заузеле својим званичним дужностима, а што им остане слободна времена употребљују га на своје домаће послове и лектуру, како би се могле успешно интелектуално и даље развијати.

Према томе, сва тежина ове врсте послова пада искључиво на Српкињу домаћицу. Мора им се човек дивити, кад види с колико умешности жене, често сасвим средњег образовања, воде и рукују овим установама, колико им пожртвовања и бриге показују.

Навешћу само, примера ради, неколико наших женских установа, које ми с љубављу одржавамо на достојној висини, и којима се дичимо и пред културнијим народима од Срба.

Прво и најстарије такво друштво је „Женско друштво“, чији сам делегат на овом свечаном скупу.

Оно је основано 17. Маја 1875. год. у Београду. Женско Друштво је установа, око које су се скупиле српске жене, да раде на усавршавању своје, да спремају сироте девојке за ваљане раднице, да негују хумане осећаје, да помажу сиромашне и невољне.

Ако човек загледа рад и развијање Женског Друштва од његова постанка до данас, видеће

једновремено и све фазе развитка Српкињиног у хуманом правцу.

Од свога постанка, Женско Друштво уживало је увек високу заштиту женских чланица владајућег дома. И данас оно стоји под високим покровитељством Њеног Краљевског Височанства, Кнегиње Јелене.

Женско Друштво је за ове 33 год. од свога постанка гиганским корацима напредовало. Оно је својим многоструким радом и разним корисним установама својим постало тако неопходно, да се данас без њега не би више могло бити.

Да би се приказао исцрпно рад Женског Друштва, требало би тако много времена, да би овај иначе дуги говор, био још много дужи, зато ћете ми допустити да само укратко проговорим о раду и установама Женског Друштва.

Женско друштво и његових 25 подружина, које се налазе по свима варошима Србије, у сваком месту имају и своју Женску Радничку Школу, у којима сиромашна женска деца бесплатно, остала за малену школарину, крај основних знања из српског језика и историје, географије, рачуна и науке хришћанске, изуче радити fine женске радове и кројење белог рубља или женских хаљина. По завршеном школовању ученице добијају диплому, да су оспособљене за учитељице женскога рада. С том дипломом у рукама оне после добијају места или у државним или у приватним школама, као учитељице рада. Сиромашне, а одличне ученице, добијају од Женског Друштва, по свршеном школовању, на дар по једну лепу, нову, шиваћу машину, тако да имају могућности да првога дана по изласку из школе, на частан начин, зарађују свој хлеб.

Сем великог броја ових школа по свима варошима у Србији, Женско Друштво, да би сачувало и развило лепу народну индустрију, основало је и Ћилимарску Школу у Пироту, у којој се ткају данас већ у целом свету добро познати, они красни пиротски ћилимови с дивном српском народном орнаментиком. Овом школом дају начина сиромашним Пироћанкама да заслуже коју пару.

Женско Друштво стара се да се и код српске сељанке не изгуби њена ткачка вештина. Због тога оно има свој леп и велики дућан у Београду, звани Пазар Женског Друштва, у који свакога петка долазе сељанке и госпође примају од њих откано платно, кецеље, торбе и разне друге ствари, плаћајући им рад готовим новцем

и дајући им вуну, пређу и остали потребни материјал за ствари, које ће до идућег петка откати. Петак је веома интересантан дан у Пазару. Ко хоће да види симпатичне, чисте и лепо обучене српске сељанке, тај треба Петком да се нађе у Пазару. Иначе у томе Пазару продају се, покрај свих осталих српских тканина, и већ поменути, лепо, српски ћилимови.

Покрај ових установа, Женско Друштво је створило и одржава Бачку Трпезу, где за веома малу суму сиромашни ђаци мушкарци добијају здраву храну. С ђацима заједно увек једе понеколико професора, ради одржавања потребног реда и надзора, а увек дежура по једна од Госпођа из Управе, и надгледа да се храна издаје у исправном стању.

Даље, Женско Друштво је основало Дом старица, у који се примају на старање и негу оне старе жене, које немају никога од родбине, а немају ни материјалних средстава за живот.

За време последњих ратова, Женско Друштво спремао је потребно рубље Црвеном Крсту, а његове чланице су с великом љубављу одлазиле у болнице и неговале рањенике.

Женско Друштво има и свој гласник »Домаћицу«, за сада још увек једини женски лист у Србији. Већ је 29-та година од како овај лист излази.

Једна млађа, али исто тако важна, хумана патриотска установа, коју су српске жене основале, јесте и Коло Српских Сестара, основано 15. августа 1903. год.

Ово Друштво стара се о Србима из неослобођених земаља Србинових. Изгнаннике и емигранте, који у Србију дођу, ово Патриотско Друштво прихвата, помажући их новцем, одељом, храном и утехом; налази им рада и уточишта.

Кад се год појави глад, поплава или друге невоље још јаче од оних, које српско племе у неослобођеним српским крајевима свакодневно преживљује, српске сестре изашиљу тамо понеколико својих чланица, са обилним прилозима у брашну, одељу, новцу и т. д.

О српским невољницима, који невини трају тешке дане по туђинским апсанама, такође се српске сестре старају, шаљући им о свима већим празницима: новца, рубља и дувана.

За обнављање многих цркава и школа и Коло свој скромни прилог даје.

Баке из неослобођених крајева, који се у

Србији или на страни школују, Коло, с времена на време, потпомаже.

Удовицама и сирочадима српских страдалника, који су остали без игде ичега, Коло Српских Сестара притиче у помоћ, олакшавајући им, с времена на време, тешке животне прилике.

Иначе, у колико му слаба материјална средства допуштају, потпомаже патриотске књиге и списе.

Само Коло Српских Сестара издаје сваке године једну књигу, народну читанку, календар »Вардар«.

У овој илустрованој књизи, сваке године најискреније се оплачу сви пали јунаци српски, знани и незнани, опевани и неопевани. Одаје се дужна пошта свима, који су се за род српски жртвовали, а име им се уписује у ову народну књигу, да се не преда заборава.

Сем тога, ова књига доноси многе лепе патриотске приче и песме, којима је циљ да подигну веру у добру и бољу будућност онима који страдају, а и да им се изнесеним примерима родољубља и јунаштва покаже, како се треба жртвовати за свој род. Даље се штампају информативни, патриотски чланци који обавештавају читаоце о приликама, недаћама и тежњама свих српских земаља; доносе се слике палих српских родољуба као и оних бораца, који су пером у руци бранили српско име. Доносе се слике српских задужбина, српских светиња, српских градова. Овом књигом се Коло Српских Сестара достојно одужује својим задацима и српском народу.

Сад је Коло Српских Сестара основало болнички курс, на коме уче српске жене и девојке, како треба неговати болеснике и рањенике.

Ово хумано и патриотско друштво живи искључиво од прилога добрих људи, од прихода са концерата и забава које приређује, од прихода који му доноси календар »Вардар« и од мале чланарине од 0 02 паре дневно од својих чланица. Чланице овога друштва могу бити све Српкиње и Словенкиње. Сем у Београду Коло Српских Сестара има своје одборе још у 18 разних места у Србији.

Друштво Књегиње Љубице такође је патриотско друштво и његов рад и рад Коло Српских Сестара дивно се допуњују. Ово друштво старије је за неколико година од Коло Српских Сестара, и циљ му је да потпомаже српску цркву у неослобођеним крајевима, а потпомаже и српске шко-

ле. Ово друштво потпомаже обнављање старих српских задужбина, цркава и манастира, помаже их новчано, шаље им одежде, црквене књиге и утвари и т. д. Његов рад и утицај је веома благотворан. Седиште Главног Одбора је у Београду, а по свима већим местима у Србији има своје пододборе.

Даље постоји Материнско Удружење, које има свој дом, у који се примају на негу новорођена деца: находчад, деца чије су матере на раду по цели дан ван куће, или деца која су по рођењу остала без мајке. Ова установа није основана ни из каквих других разлога, до из чисто хуманитарних, и из жеље да српски народ добије што више здравих кћери и синова. Иначе већина ове деце би пропала да нема овога дома.

Имамо и школу за Домаћинство. То је једна сасвим млада установа, тек на почетку свога рада. У тој школи станују и хране се сиромашније девојчице, и ту се уче кувању и осталим домаћим пословима и газдинству.

Сем ових имамо још приличан број корисних, чисто женских установа. Даље имамо доста установа где женскиње удружено с мушкарцима заједнички ради. Једна од најбољих таквих установа је и Дом Сиротне Деце.

Као што се из овога непотпуног прегледа види, српске жене нису седеле скрштених руку. Од свога скупог времена одвајале су драговољно доста часова, да помогну онима који су у нужди; од својих скромних материјалних средстава одвајале су доста новаца да би помогле оне који страдају.

Наравно, да има још пуно ствари којих немамо, али кад се узме у обзир да нема ни 90 година како је постала српска држава, а тек три деценија како имамо потпуну независну Српску Краљевину; да су још пре четири десетине биле голе ледине и гробља на оним местима у Београду, где су данас најлепше улице и куће, да још велики број наших матера није знао читати и писати, а наше старе мајке по готову, онда немамо разлога бити незадовољне својим радом. Српске жене журиле су се да у току од неколико деценија, накладе оне векове нерада и некултурног живота, што је долазило од злих политичких прилика и роштва у коме су живеле.

Што се тиче српске сељанке, она, сем у материјалном погледу, није много напредовала, Њен напредак не стоји у сразмери с напретком српске жене у вароши.

Од природе је бистра и лако схвата, те се није чудити што од матере сељанке кћи постане интелегентна и културна девојка.

Старије жене сељанке већином су потпуно неписмене, но ипак за то нису глупе. Од дваеста година овамо, основна настава у Србији је обвезна, те доста млађих жена сељачких сад зна и читати и писати.

Како сељак у Србији има сву земљу у својим рукама, не стиже да је уради сам, те жене сељачке напоредо раде земљу с људима. Сем рада у пољу и на њиви, српска сељанка подиже и живину, музе стоку, сири сир, кува, држи кућу, меси хлеб. Но са овим се не свршава њезин рад. Преко зиме, кад нема много рада у пољу, сељачка жена мора да отка све платно, потребно за рубље свих чланова укућаиа, све сукно за одело, да извезе оне лепе сељачке кошуље, да их сашије, да исплете и извезе чарапе, да отка дивне сељачке сукње и кецеље, све за кућу потребне пољаве и ћилимове. Сем јелика, шубаре и опанака, што се купи готово у дућану, све остало и рубље и одело и све тканине за кућу, српска сељанка мора да уради сама. И ради веома лепо, на врло вештачки начин, све те ствари. Све је израђено с лепом српском орнаментиком, све је трајно и јако. Она се не задовољава само да отка потребне ствари за кућу, она тка да донесе и прода ствари и у варош, и то мало новаца што од ткива добије, задржава за себе, за своје ситне трошкове. Јер не треба заборавити, да је у сељачкој кући новац најскупљи, и да жене не смеју да траже новаца од домаћина за своје личне потребе.

Колико много српска сељанка мора да ради тешки послова, најбољи је доказ у томе, што оне часове које употреби на ткање свога ткива за потрошњу целе куће, сматра као часове одмора и доколице, и у тај рад уноси необично много љубави. Женски се рад тако много цени и сматра као одмор, у сравању са оним тешким пољским пословима. Због тога, многи имућнији сељаци допуштају својим кћерима девојкама, нарочито онима које више воле од остале деце да већи део времена проведу у кући за разбојем, спремајући своје девојачке дарове. Утврђен је већ обичај код српског сељака, да девојка треба сама да уради сву своју свадбену спрему те се због тога девојкама гледа мало кроз прсте у погледу пољског рада. Но у толико жене морају више да раде те тешке послове.

Као згодан пример, колико се у српском народу

очекује од девојачких руку, може да послужи ова лепа народна изрека: И вода може да престане тећи, а девојачке руке не смеју престати да раде.

Српска сељанка је врло лепога типа. Нарочито, док је девојака и док је у родитељској кући, мало је више штеде од тешких пољских радова. Струка је права и витка, лица белог и руменог, или црнцурастог. Очи су најлепше део на лицу Српкињином. Обично црне и веома изразите, Иначе је раса српска више црномањаста но плава. На негу косе српске жене веома много полажу, па чак и сељанке. Матере саме чешљају своје кћери, већ велике девојке. То се сматра као нарочита милост матерна. О томе има у народним песмама један леп стих: Косе моје, него матерна.

Но живот младе жене у сељачкој кући није нимало лак. Српски сељак живи обично у задрузи, и отуда долази велики део народног благостања. Земља се не распарчава, има доста руку да је обделавају, старији њом паметно рукују, а млађи чланови задруге не смеју је ни жадуживати ни продати. У старијим, богатим задругама, живи заједно по 40-60 душа, у мањим по 15-30. Отуда нема крајње сиротиње и бескућника међу српским сељацима. Болесне и изнемогле чланове породице своје задруга држи, чува и негује.

Али зато крај свих тих добрих страна задругарског живота, живот младе жене није одвећ лак. Млада снаха дужна је да буде на услузи и од помоћи, да угоди, да се допадне свима члановима задруге, ако хоће да јој живот у кући мужевљевој буде могућ. Треба угодити и свекру, свекрви, стричевама, стринама, деверима, јетрвама, заовама, па чак и деци. А то није лако. Муж јој у задрузи није врло велика заштита, нити на његову помоћ може много да рачуна.

Не увек лак положај, тежак рад, честа деца, неговање после порођаја, учини да се од лепе сељачке девојке, за неколико година, направи груба жена. Стас се повије, струк одебља, лице преплане, тако да жена од 25 година није више лепа нити изгледа млада.

Наравно, у познијим годинама и њен живот постане лакши. Тад већ и она почне осећати да је у својој кући. Тада има некога ко и њој угађа, а то су снахе које су после ње у кућу доведене.

Крај свега тога, што положај жене у задрузи није одвећ згодан, задруге су таква благодат за српски народ, да треба желити да их и у бу-

дућности буде што више и да буду све богатије бројем чланова. А српску сељанку треба мало више просветити, научити да физички мало више негује себе и своју децу и показати јој, да са овим истим материјалом, који јој и сада стоји на расположењу, мало вештије и умније рукује како би и у сељачкој кући дошло до мало угоднијега и здравијега живота. Јер, оскудица доброг живота код нашег сељака не лежи толико у немању, колико у неумешности.

Ово је још један велики посао, који очекује културне Српкиње, јер на њима је да просвети српску сељанку.

Српкиња, фабричких радница није велики број, нити оне престављају некакав нарочити тип, зато о њима нећу ни говорити.

Што се тиче Српкиња у другој слободној држави српској, кнежевини Црној Гори, њихов живот је далеко тежи, но живот Српкиња у Србији. Њихова је земља веома сиромашна, јер је свуда сам камен и крш, а њихови људи, навикли на често ратовање, нису навикли на рад и не раде онолико, колико раде сељаци у Србији. Отуда већина и лаких и тешких послова пада искључиво на Црногорку. Црногорке су веома лепе и поштене жене, ћутљиве и врло поносите на своју народност и порекло. Локални је патриотизам тамо доста развијен, те се и оне више поносе тим, што су Црногорке, но што су Српкиње. Веома су од природе отмене и у најпростијој Црногорки има нечег племићског. Веома су бистре и оштроумне, али и маса Црногорака као и Србијанака није писмена.

Веома су вредне и баве се свим врстама послова мушких и женских. Раде оно мало земље, гаје стоку, носе тешке терете, одлазе у околне вароши на пазар, где тргују са својим домаћим производима, и крај свих тих послова, стигну да ураде доста ручног рада.

Чедне су и поштене, добре су мајке и жене, и веома велике родољупке, тако да су за време ратова за ослобођење пратиле своје мужеве и браћу у војну, а неке су и саме учествовале у њој.

Њихове врлине и храброст описали су и српски и страни писци. Наше ческе сестре имале су прилике, да се с њиховим врлинама упознаду из лепе књиге великог ческог публицисте Јосифа Холечека, „За слободу.“

Варошанке одлазе на школовање у веома добар завод руске царице удове, Марије Фео-

доровне на Цетињу. Из тога завода изишло је већ доста интелегентних и европски образованих Црногорака. У томе заводу, сем остале гимназијске наставе, науче веома добро француски и руски језик. Један мали број Црногорака школује се у Русији.

Српкиње у Босни, Херцеговини и Далмацији, и ако су од природе веома интелегентне, у маси се нису културно много развијале. Од њих су најпогодније за културу Далматинке, онда долазе Херцеговке и напоследку Босанке. Херцеговке и Далматинке живе тешко, јер је земља сиромашна, а и остале прилике у којима живе, нису погодне. Босанке живе нешто мало боље, јер је земља богатија, али стицајем разних околности и оне се не развијају онако, како би им њихово имовно стање допуштало.

По варошима се женскиње, од десетак година овамо, школује, али не у великом броју и у оном правцу као у Србији.

У новије време, осећа се и код њих јачи покрет за стварање корисних женских установа. Резултат тога покрета је оснивање извесног броја женских добротворних задруга, Радничког Женског Удружења, и још неколико таквих установа.

Једна велика добротворка српских женскиња у Босни и Херцеговини, прва поборница за културу тамошњег женскиња, јесте племенита Мис Павлија Аделина Ирби. Помагана својом другарицом и пријатељицом, Макензијевом, она је пружила могућности многим младим Српкињама у Босни и Херцеговини, да се школују и култивишу. Дobar део тамошњег интелегентног женскиња има само Мис Ирбијевој да захвали за ово што јесте.

Код Херцеговки и Босанки национална је свест веома развијена, код северних Далматинки не толико, а у Јужној Далмацији, Боки и Паштровићима, народосни осећаји такође су врло развијени.

Српкиње са ове стране Саве, у Срему, Славонији, Банату, Бачкој, Барањи и Хрватској, као маса доста су култивисане. Може се казати, да по култури оне долазе на прво место после Српкиња из Србије. По природној интелегенцији јаче од њих стоје Херцеговке, Далматинке и Босанке, али ове последње се у масама школују, те се није чудити што културно тако добро стоје. Не само женскиње по варошима, већ и велика множина сеоске женске деце одлази у школу. Највише их сврше у родном месту

основну школу, а доста их после одлази у варош, где свршавају више девојачке и учитељске школе. Мален део, нарочито из богатих кућа, васпитава се по разним заводима и католичким манастирима. Општи тип образованих Српкиња, са ове стране Саве, је више друштвено лепо васпитана жена но професионално образована. Наравно, да има доста и ових последњих.

И међу овим професионалним образованим Српкињама има највише учитељица, доста свршених ученица тргов. академије, које су по разним радњама и новчаним заводима књиговође, неколико доктора медицине и неколико музичарки.

Код ових Српкиња национална свест веома је развијена. Оне се свим силама старају, да не упадну у море туђинштине и веома много чине напора, да своју децу подигну у што српскијем духу. Ко зна у како тешким приликама живе оне, знаће да је то веома велики посао. Због тога оне веома много чине за српску школу и цркву, имају велики број српских женских добротворних задруга, Девојачких Кола, Женских Конвикта, Српски Женски Завод Мајке Анђеље у Пешти и т. д.

И ове Српкиње имају свој лист, који се зове Женски Свет.

Иначе, опште црте ових Српкиња и на селима и по варошима су: велика вредноћа, штедљивост и вешто газдовање и кућом и земљом и радњом. Ови Срби држе много земље у својим рукама, коју на веома рационалан начин обрађују. Њихове жене напоре до је с људима и са истим разумевањем култивишу. Због тога Срби у тим крајевима и материјално релативно добро стоје.

Остаје ми још да вас упознам са најнесрећнијим и у сваком погледу најназаднијим женама у Европи, са Српкињама из Старе Србије и Македоније.

И ако сам неколико година међу њима живела, немам, на жалост, ништа да изнесем, као доказ њихове културе. У овим земљама садашњост је тако тешка, да им ни будућност не улева никакве наде, а живи се једино од прошлости: Од прошлости лепе и славне, али тако давне.

Можете и саме мислити, како је мртав и безначајан живот, где се лепа тренутца траже само у прошлости.

Да би било јасније њихово садашње стање,

морам се задржати неколико тренутака на прошлости ових земаља.

Још у првим вековима Хришћанства, у Старој Србији и Македонији постојале су мале словенско-српске племенске државице, кад зависне кад независне. У средњем веку, ове државице почеше се груписати у једну велику државу, а затим се јавља велики српски владар, Стеван Немања Први, који постави снажан и јак темељ за уједињење мањих српских племенских држава у једну велику и моћну државу српску, у Велику Србију.

Што је Немања отпочео, његови славни потомци наставише и створише прво једну велику краљевину, а после силну и моћну царевину. 12, 13, и скоро цео 14, век су златно доба ових земаља, златни век српске државе и српске културе. При крају 14. века долази најезда османлијска, која затиче српску државу у несрећним политичким приликама. Српски престо је упражњен смрћу најспособнијих владара, славна династија Немањића је изумрла, треба да се избере нови владалац, због чега настаје свађа између властеле, настаје цепкање и распарчавање велике српске царевине у мале властелинске државице.

1389. године бије се славна и трагична Косовска Битка, у којој два цара гину, где српска држава, расцепкана и изнурена, губи своју независност, а српски владоци постају турски вазали. Неколико деценија још живела је вазалним животом, а после се иде из зла у горе, и у 15. веку нестаје српске државе, а српски народ пада у ропство турско. Стара Србија и Македонија како су онда пале, нису се више ни дигле, те се и данас налазе под Турцима.

Није потребно да говорим колико је терета и ужаса донела турска најезда по завојеваним земљама. То је, бар у неколико, познато и Европи, јер су Турци и до Беча долазили. Како су год Турци управљали својим провинцијама, кад су дошли у Европу, тако управљају и данас.

У Старој Србији и Македонији није данас нимало лакше живети, но што је било одмах по доласку Турака. Прилике се нимало нису на боље окренуле. Једина је разлика у томе, што је сад тамошњи српски народ дугим и тешким петвековним ропством заморен и изнурен, те ни појединци не устају више у личну одбрану у оној мери, колико су то чинили у почетку.

Као видни доказ велике и старе културе

српске, стоје једино дивне задужбине српских владара и великана; а једина успомена на величину и славу тих земаља, живи још у народним предањима и у лепој српској народној поезији. Још се тамо налази стотинама красних манастира, цркава, лепих грађевина и мостова из доба српске моћи. Нема тамо никаких других културних споменика из времена пре српске управе тим земљама ни после ње. У народним традицијама и народној поезији, говори се само о српској снази, величини и моћи, о српским великанима. Али то и јесте све што тамо српски народ има. Живот је тамо, уопште, тежак а живот жене је несношљив.

Кад се хоће да говори о Српкињи из Старе Србије и Македоније, није могуће говорити о некој њиховој култури, већ само о њиховим патњама.

По варошима и већим местима које жељезница непосредно додирује и живи се некако. Ту, и ако није слобода кретања жени осигурана, барем живот није толико изложен опасности.

По већим местима има неколико српских виших девојачких школа, радничких и грађанских школа, где се већим делом српска варошка деца школују и веома мали део девојчица са села. Наравно, да ни ове школе нису на оном ступњу висине, на којем би требало да су. У земљи, у коју се не смеју унети никакве књиге или новине са стране, где су свега 3—4 мале штампарије, и у којима се не може без строге цензуре одштампати ни једна позивница, није могућ никакав просветни напредак.

Неколико година по изласку из школе, и оно мало знања што су тамо стекле, забораве, нових не добијају, јер у земљи књига апсолутно нема, тако да им од свега школовања остане само оно мало писмености. Не забораве читати и писати. Неке од школованих девојчица постају учитељице основних школа, али се ни оне даље не развијају интелектуално.

Једина могућа литература тамошњим Србима и Српкињама је један недељни лист „Цариградски Гласник“, који како му и име казује, излази у Цариграду, под веома строгим цензуром и годишњи календар „Голуб“. И ако су ове новине и овај календар добро уређивани, јасно је да то није ни близу довољно за култивисање ни човјечје, ни женино. Ако се случајно нађе, при честим полицијским претресима кућа, каква чисто белетристичка књига, унесена у земљу са

стране, а без печата цензуриног, сопственик или сопственица жена буду осуђени од 20 до 101 годину робије. Има доста српских учитељица, које издржавају казну потпуно невине на острву Родосу у Малој Азији.

О каквим женским установама тамо, наравно да не може да буде ни речи. Али и такве какве су, ипак су прилике у већим варошима сношљиве, у сравању са сеоским.

На селу и мањим варошима, нарочито у околини Косова, најбедније су женске прилике. У многим од тих вароши, које броје по 15—20 хиљада душа, девојке све до своје удаје морају да иду забуљене као муслиманске жене. Ни младе жене не уживају више слободе кретања. Веома често младе српске жене падају, као уграбљене жртве, у руке Арнаутима, који их одводе у хареме и после их турче. Тамо се жене не смеју својом лепотом поносити као у другим земљама. Крај других зала, тамо је несрећа за женску кад се роди лепа.

Тамо жена није никад сигурна, да јој се неће десити зло на путу кад иде у цркву, на раду у пољу, никад није сигурна да ће омркнути у кући где је осванула, ни да ће осванути тамо где је омркла. Често читаве породице, читаво села буду упропашћена само због једне жене или девојке.

Да и не помињем друге зулуме и насиља, којима су изложене. Још младу децу им одузимају и турче, људе им затварају, а њих после бешчасте и убијају, куће им пале, децу бацају у пламен, секу на ситну парчад, череже. Кад се ове жртве с више отпора бране, онда им откидају комад по комад меса, намажу их смолом и петролеумом, па их запале и тако на мучнички начин ове јаднице завршавају свој мучни живот. Овакви примери нису усамљени, и не дешавају се ретко. Ни једна година не обиђе ни једно место без неколико таквих случајева.

Ни у материјалном погледу живот не тече боље. И највеће газде пропадају и дођу до просјачког штапа, зато што је имовна безбедност исто тако неосигурана колико и живот човечји. Због несигурних материјалних прилика и малог броја радних снага живи се веома мучно, веома сиротињски. Познајем најбогатије трговце, по великим варошима, од 40 50.000 становника, који живе са 70 динара месечно и још се за њих вели да новац расипају.

По селима се живи сасвим рђаво. Тамо народ пати и од немања и од неумења. По селима Скопске Црне Горе, у Косовском Вилајету, одлазила сам у свештеничке назови куће и тамо сам видела, да у једвој истој стаји живи цела породица од по десет и више чланова, заједно с кравом, коњем и другим домаћим животињама. Може се онда замислити, како је у обичној селачкој кући.

И ако вековима живе у тако тешким приликама, природна урођена интелигенција није се још код Српкиње изгубила. Оне су још увек погодан материјал за културу. Нарочито женска деца из северне Старе Србије, са Косова, око Шара и из новопазарског санџака веома су бистра и врло брзо схватају. У Јужној Старој Србији и Македонији нешто мало су спорије на мисли, мало теже примају, али још увек се може с њима са задвољством радити.

У целој Српству, најлепше и најбогатије мелодије у народним мотивима, налазе се у Јужној Старој Србији и Македонији.

Велико музичко благо, сакривено, чека на боље дане, очекује свога Грига.

Веома су лепа и пуна старе српске орнаментике женски ручни радови. Дивни везови, фина српска платна, свилена и памучна, лепе бошче, кецеље и ћилимови све су то красне ствари, које се дају згодно употребити за одело а и декоративно.

*

После свега што сте о српској жени чуле, појмићете да све културне Српкиње а нарочито оне из Краљевине Србије, немају ни могућности, ни времена, а ни праве потребе, да стварају екстремно феминистичку партију, која би тражила привилегија у најширем смислу, као што је на пр. право гласа и т. д.

Не, ми то за сада не можемо тражити ни желити. Било би чак грешно штети то у овим критичним моментима, које српско племе преживљује.

Све мисли, жеље, снага, знање и умешност, сва наша енергија и активност, управљене су на то, да побољшавају положај оним милијунима наших бедних сестара, које сузним очима траже да им помогнемо, како би и оне могле човечански живети. А ми се о њихове жеље нећемо и не смећемо оглушити.

Не треба заборавити да је само једна четвртина Српкиња слободна, а да још три четвр-

тине српских жена стењу под тешким игом ропства.

Тим женама које још живе у потпуном мраку, ми из Србије морамо да помогнемо. Сву своју делатност употребљујемо на то: да им учинимо живот могућним, да им осигурамо слободу кретања и да им дамо начина да се и оне култивишу. Двадесети век је несумњиво век цивилизације и културе, и они милијуни Срба и Српкиња, што живе животом који не чини част ни Европи ни Словенству, имају такође на њих права. То ми од будућности тражимо и очекујемо.

* * *

Завршујући свој дуги говор, ја молим учеснице овога свечаног скупа и све сестре Словенкиње, да се у својој средини, код својих људи, заузму за судбину оних њихових сестара, које још и данас трају мучне дане.

Ако и најмање допринесете, да се положај ових бедница побољша, будите уверене: да сте

учиниле веома много за човечанство и Словенство, а највише за феминистичку ствар.

Када се и том великом броју Српкиња које страдају, буде признало право на живот, право да и оне могу људски живети, кретати се и култивисати, — феминистички покрет добиће још неколико милијуна искрених и одушевљених поборника. Неколико милијуна срећних Српкиња поћи ће тада у прве редове и заложити се за општу женску ствар.

Захваљујући вам на пажњи, с којом сте ову српску тугованку саслушале, ја молим све словенске сестре — да приме много поздрава, симпатија и лепих жеља за општи напредак свих Словенки од српских госпођа, које су ме овамо упутиле, да вас уверим, да ми будним оком пратимо све ваше добре и рђаве часове, да се ми радујемо кад је вама добро и да, иако далеко од вас, плачемо кад и ви плачете.

Хвала нашим Ческим сестрама што су нам дале прилике да се видимо и упознамо и што су нас тако гостољубиво и сестрински дочекале. На здар ческе жене, живеле све Словенке!

МОЈОЈ ПЕСМИ.

(Гђици Д. П.)

Полети ми песмо у земљу далеку
Тамо где се сада моја драга шеће,
Па кад спазиш, песмо, моје мило цвеће,
Спусти јој се тихо на ручицу меку.

И реци јој, да је љубим још силније,
Да уздишем за њом и ноћу дању,
Како без престанка мислим само на њу
И како ми срце тешке јаде крије.

Можда ће јој плаве засузити очи.
Ох, а то је доста да ми посведочи,
Да и њено срце јоште за мном жуди.

Ал' ако те она предусретне хладно,
Врати ми се натраг, о сироче јадно,
Песмо мога срца, песмо мојих груди.

Вел. Кикинда.

Дим. П. Стојшић.

*

* *

Красан је овај свјет!
Прољетни рече цвјет,
Кад га пробуди дан,
Сунашцем обасјан.

Ал' када једну ноћ
Мраз хладни узе моћ,
Упитах мали цвјет:
«Је л' сада красан свјет?»

Атлета.

Рад добротворних задруга Српкиња.

Нови Сад.

Добротворна Задруга Српкиња Новосаткиња имала је своју одборску седницу 20. октобра (2. новембра) о. г. под председништвом своје начелнице, г-ђе Јулке Радовановићке, у којој је прочитана захвала Њег. Светости, патријарха Лукијана Богдановића, на овострани поздрав и честитку приликом Његовог устоличења. Прочитана је и друга захвала г. дра Ј. Лалошевића, председника срп. певачког друштва у Сомбору, за растурене срећке за њихов певачки дом. — У свези с тим читана је захвала Ђилимарске задруге у Пироту за њихове прошате срећке и односно потврда за примљен новац за то. Уједно је та задруга у име рабата послала задрузи 12 ком. својих срећака на дар. — Перовођа је известио, да је друштвено свечарство о Малој Госпојини обављено у смислу одборског закључка и да је том приликом пало у друштвени тас 64 К. На разговор о држању забаве друштвене, за ову јесен, дошло се на решење, да се забава одложи до идућих

месојеђа и да се на ту цел умоли друштвено Девојачко Коло, да за то доба спреми једну забаву у корист друштвене благајне. Но како је на реду, да се по уобичајеном начину заодену и ове зиме сирота школска деца, да се, даље, даде сиротим удовицама огрев и сиротим старицама за божић, божићни дар, за које се цели обично забаве приређују, то се умољава друштвено Девојачко Коло, да прими на себе купљење прилога за ове цели и то само по српским и имућнијим кућама и српским новчаним заводима, да се избегне тражење прилога несрпских задруга код наших српских породица. Уједно се одређује из друштвене благајне 400 К и из фонда Ђ. Ф. Недељковића 400 К свега: 800 К, да се из тог заодену деца, набави огрев и обдаре старице за божић. За одевање деце умољавају се благајкиња, г-ђа Меланџићка прегледачица, г-ђа Љуб. Моловићка и одборкиња г-ђица Милева Косировићева, а остало прима на себе г-ђа начелница Ј. Радовановићка.

НА ПИСМО МОЈЕ МАЈКЕ.

(По мађарском.)

Примих писмо тужно, моје мајке миле,
И за часак тили
К'о жалосне врбе оголела грана
Душа ми зацвили.
Заплаках се горко... низ бледо ми лице
Потекоше сузе,
Дирљиво писамце свега ме потресе,
И мир ми одузе.

»Шта ће од нас бити?! Докле ћемо тако?
Ја већ доста страда'.
Сине, ти си мајци сунце огрејано
И последња нада.
Па ако и тебе Бог остави силни,
Боље да ме нема:
Зашто пишеш песме? Знај, то теби, сине,
Само пропаст спрема.«

Жалосној ће врби, моја мајко драга,
Олистати грана,
Молитва ће твоја у небо допрети
И бит' услишана.
И минуће патње... о, надај се мајко,
Немој живот клети,
Све док песме пишем!... Јер с последњом песмом
И ја ћу умрети!

САМО ЈОШ ЈЕДНОМ...

(Песма у прози.)

Пустите ме, — силна жеља ме сагорева, пуста жеља; ја младост хоћу! — Пустите ме, да тихо под утисцима уображења стварам слику младости, — па, да у тој фатаморгани уживам...

Небо моје, допусти, да под балдахиним звезданог лазура твог, у окриљу месечеве ноћи уживам радост! — Ја свет нећу, свет ми не треба! — Ах! Само још једном док ноћ благо и тихо чезне, допусти да опијен у страстима; занет у рају живота, љубим и последњим пољупцем изгурам и последњи уздах, па нека ме нема!..

Ја клечим пред тобом, девојко лепа! Допусти, да жељан наслоним главу моју на твоја раскошна прса, па, да у заносу опијен твојим дахом младићског ђулистана истискам и последњу кап згуснуте младости!..

Ах! ту песму, — певај је да је слушам. Нека ме јецајуће струне твога грла, тихим акордима заносе, па да са последњим тоновима изумирају и последњи осећаји моје младости... Певај је, нека са твојим гласом дрхте и откуцаји мога срца, па као што се твоји последњи звуци постепено и тихо губе у сиву ноћ, нека ишчезне и мој последњи откуцај, па да утонем у бездан живота!

Пољуби ме и ти, девојко лепа! — Пољуби ме, тако ти живота, да у жару твога пољупца сагори и последња жеља моја... Пољуби ме, нека под осећајима твојих пољубаца још једном срце задрхти; нека осети, да је љубљено, па онда нека са последњом мржњом на свет: са последњим клицама моје младости престане и оно за навек да куца!..

* * *

Пустите ме, — жеља ме сагорева! — Пустите ме, и ја ћу мирно, кад се буде са површине неба мога и последња звезда угасила; кад се буде први зрак зоре појавио, још једном погледати у идеални свет моје младости и онда ће са мојим последњим издахом одлетети и пепео моје последње сагореле жеље!...

Мил. Јов. Аврамовић.

БИЈЕЛА КЕЦЕЉА.

— ИЗ ДНЕВНИКА ЈЕДНЕ ДЕВОЈКЕ. —

Написао: Фридрих Бергер.

— С њемачког: А Т Л Е Т А. —

20. јули.

Бијаше одмах по подне. Ја сам сједила у башчи читајући неку књигу, а мама се беше одвезла у походе у оближњи градић. Само Марија, собарица, сједила је крај мене и чистила кајсије, а час по па би дубоко уздахнула.

— Шта вам је? — упитам је ја.

— А а! — уздахну она још једаред, а очи јој беху пуне суза. — Милостива је отишла баш данас, кад је мој заручник стигао из војске на два-три дана допуста, па не могу отићи да га видим.

— Но, кад није што друго, за то је лако, — рекох ја. — Идите и видите вашег Франца, а ја ћу свршити ваш посао. Али дајте ми вашу кецељу.

С радосним узвиком отрча Марија, а ја узех бијелу кецељу и почех чистити кајсије.

Наједаред угледах једног младића, ставита човјека на башченским вратима. Ја помислих лакше ћу га одбити, ако кажем да сам собарица, те отворих врата и запитах га, шта жели.

— Је ли госпођа Валден код куће? — упита странац.

— Није; милостива је отишла, — одговорих ја имитирајући служавку Марију.

— То је незгодно, — рече он. — Ја сам доктор Павле Хајн, нећак госпође Валден.

Странац беше дакле мој рођак.

Већ одавно нисам га виђела, јер он је природозналац, и сад се управо враћао с једног истраживања.

— Можда је госпођица Марта код куће? — упита он даље.

— Она је отишла са милостивом, — лагала сам ја, — пошто се нисам хтјела показати у бијелој кецељи.

— Знате шта, — рече он пријазно се смјешећи, — пустите ме да сједнем крај вас, ја ћу чекати, док се тетка не врати.

Он сједе крај мене и рече, да се ради тога не пометам у послу. Ја наставих свој посао, а он ме гледаше неколико тренутака, па затим рече:

— Мени је јако драго, што се могу с вама мало разговарати. Не бисте ли ви мени казали, каква је дама, та моја рођакиња Марта?

— Зашто не?

— А не ћете ли ме издати, госпођице —?

— Марија, мени је име. Не, ја ћу шутати као гроб.

— Марија вам је име. Но, име ми се не допада баш особито. За вас би требало много љепше име.

— Ах, бјежите! — рекох ја поцрвенивши.

— Знате ли шта, госпођице, — настави он, — ствар је у овом: Ја сам много путовао и сад сам намислио да се смирим. Узећу професуру на универзи, коју су ми нудили. А мати ми ју је толико нахвалила, да сам врло радознао и једва чекам, кад ћу се с њом упознати. Дакле, не би сте ли ми хтјели одговорити на некоја питања, која ћу вам о њој ставити?

Ја пристадох и одговарах му на питања, хвалећи саму себе, јер мој ми се рођак особито допадаше.

— Душевне особине госпођице Марте по вашем су опису савршене, а како стоји са спољашњошћу?

— Доста је слична мени, — одговорих ја.

— Има ли и она таку златну косу, таке сјајне плаве очи, тако румено лице, тако њежне ручице и ножице као ви?

— Ја мислим.

— Кад би она била исто така, то би ме веселило. Знате, госпођице, ви сте дражесни!

— О, господине докторе, како можете само упоређивати госпођицу Марту са једном обичном собарицом?!

— Ја мислим да је ово упоређивање част за госпођицу Марту. Знате, сад се не желим ни познавати с њом.

Ја угледах у даљини облак прашине, која сигурно потјецаше од маминих кола.

— Ето их иду, — рекох ја њему, — сад имате прилику упознати се са госпођицом Мартом.

— Не, не Ја ћу се неопажен удаљити: У опће нисам већ радознао на упознавање.

Ја се учиних тужна и уздахнух:

— А шта ће бити од плана ваше матери?

— Ништа! — рече он. — Погледа ми још једаред у очи и журно се удали.

22. јули.

Премда нисмо добили никакве вијести од нашег рођака, ја ипак мислим често на њега. Његове дивне, тавне очи непрестано ми лебде пред очима. Сад ми је жао, што сам му се приказала као собарица. Шта ће мислити о мени кад дозна, да сам ја његова рођака Марта. Али да! Ако сам се ја њему допала као обична собарица, њему, славном научењаку, то је онда знак да ме сигурно љуби. А љуби ли он мене? Ако је тако, онда сам можда својим глупаријама уништила своју рођену срећу. Павле је и сувише поштен, да би љубио једну собарицу, коју не би мислио узети, а прењежан узети госпођицу, коју не љуби. Изгубљена срећа! Немојмо већ на то мислити!

Али ја морам, да о њему мислим. Ах, како сам несретна!

30. јули.

Павле нас до данас није походио. Ја сам плакала цјелу ноћ.

4. август.

Ја сам стајала на прозору и тужно посматрала сунцем обасјану природу. Мама сјеђаше у башти читајући неку књигу. Наједаред чујем гдје шкрипнуше врата и — он дође!

Пошто поздрави маму, сједе крај ње. Њихов говор беше жив, али тако тих, да нисам могла ни рјечи разумјети. Стајала сам иза завјесе, да ме Павле не могаше опазити.

На једном скочи мама и повика запрепашћено: »Шта, је ли то твоја збиља? Ти хоћеш да узмеш моју собарицу?

Мени дрхтаху кољена од узбуђења. Неко угодно чувство проструји ми кроз срце.

— Да, тетка, рече он чврстим гласом. — Ја љубим Марију и узећу је. Друге среће нема за ме.

Нисам могла даље да издржим. Навукох бијелу кецељу и слетих у башту. Раширеним рукама полетих њему и рекох:

— Хоћеш ли ме такођер љубити, ако се не зовем Марија, него Марта, и ако нисам собарица, већ твоја рођака?

Он ме најприје погледа, а онда му преко лица прелети радосна свјетлост, па ме притиште на своја прса, а међутим шаптахше:

— Да ли ћу те љубити? Док год дишем, мило моје!

СРЕЋА У КОЛЕБИ.

Прерада.

Пре неки дан сам шврљао, (јер волим, када немам посла да лугам), те на крају једне улице застаде ми око на излогу неке сликарске радње. Ништа особито не беше, врло сиромашан излог, слике обичних грађана, блесави занатлијски момци, дебеле куварице, утегнути војници са вирцини јама у усти или за уветом. Војници, занатлијски момци, куварице никаква реткост, да се исто не би могло угледати у изложима и других сликара. Највише ме је изненадио натпис: Станко Марић.

Под тим именом сам некада познавао једнога поручника, беше то мио и љубазан младић, с киме сам се пређе чешће састајао и о коме сам слушао, да је због женидбе иступио из војништва.

Но каква луда мисао? Та не могу ни замислити, да један одличан човек, кога сам као отмена поручника виђао, сада послужује куварице и просте војнике? Да ли би му дозволили то рођаци? Зар стриц му, који је велепоседник? Та Пера Марић је био из одличне породице, богат по имању, па зар он да дозволи своме синовцу?

Сећам се, да су стрицу му нудили девојку из врло честите и отмене породице. Истина да од тога не беше ништа. Па ипак није могуће, да овај човек буде онај познати мој поручник. Та има сличних имена и презимена у свету.

Пошто сам пред капијом зајавио и мислио, један човек ми се приближи, долазећи из кућице, која је била саграђена на сред дворишта и ослови ме:

— Допада ли вам се која слика?

Упрепастио сам се. Овај глас? Бога ми то је глас Станка мога. Погледам боље у лице му. Дабогме да је он, одмах га познадох.

Густа брада му је лице променула, пређе је само бркове носио, обично одело је давало други облик, изношени капут чисто је висео на њему, пун црних мрља, оне лепе беле руке пуне црних мрља; па ипак сам га познао.

Шта радиш ту Станко, ако Бога знадеш?

Погледао ме боље и када је у мени познао старога познаника свога, поцрвенио је:

— Но, истина, да си ме у лошијем оделу затекао. Нисам се теби ни надао. Али све једно, хајде унутра.

Руковали смо се. Очи Станка мога засветлише као некада.

— Но брате, да сам знао, да си ти, сакрио бих се испред тебе, јер не волим, да се састајем са старим познаницима својим. Хвала богу нисам се досада ни с ким састао. Ти си први. Када си већ ту, драги брате мој, и није ти зазор од мене, хајдмо да испијемо коју чашицу вина. Хоћеш ли?

Ухвати ме за руку, да ме уведе, али у један мах се предомисли, застаде и рече:

— Хајдмо боље преко. Лепа мала гостионица. Тамо се можемо боље изразговарати. Особито црно вино. Литра је саио педесет новчића.

Обузе ме сажалевање, па ипак сам се наемешно. Овај човек, који сада тражи, где је и у којој крчми јефтиније црно вино, је ли то онај

некадањи поручник, кога сам пре неколико година у потпуном сјају гледао?

Држим, да је погодио мисли моје, јер је у пола смешећи, у пола уздишући проговорио:

— Јаој брате, сада сам свој хлебац заслужујем, некада ме је стриц мој знатно потпомагао. Велика разлика. Знаш, човек мора јако штедљив да буде, када имаде жену и сина. Особито дете, дебело, снажно и већ трчи. Видићеш. Али хајдмо најпре овамо.

Ушли смо у гостионицу и сели за један сто у углу. Видим, да је Станко овде врло пош.ован, јер је сам крчмар пришао и руковао се с њиме, послужитељ је чист чаршав застрџо и поверљиво и понизно стао поред Станка, те му слатко рекао:

— Само, молим вас, лепо ми израдите слику.

На лицу некадањег уваженога поручника не беше никакове промене. Са свим се уживио у судби садашњој и шалећи је одговорио:

— Не бој се, Перо, тако ћеш леп бити на слици, да ће се свака девојка заљубити у тебе.

На њему се није могло познати ни мало, да је подлегао силним ударима судбине своје. Није био налицкан, као некада када је био поручник, одело аљкаво, коса неочешљана, али је стара веселост избијала са нежних очију му.

— Та и не питаш ме, како сам постао уметник? — доброћудно се смешкао.

Заиста нисам знао, да ли га смем и питати? Да ли ћу ударити у болну жицу? Ипак сам се могао уверити, да се неће срдити, ако га упитам, како је дошао и шта га је натерало, да од поручника постане уметник.

Овако је било. Мора се оженити са девојком богате Костићеве породице. Ово је свршена ствар била. Стриц је то захтевао. Мати пак девојчина, богата госпођа, која је по матери својој из далека била рођака Марићевима пристала је била, да своју кћер уда за Станка.

— Само је то била невоља — настављаше Станко — што ја нисам марио за Даницом, за неспособним и кнезавим створењем. Рекао сам додуше стрицу своме. „Добро — рече ми стриц — када нећеш Данку, а ти узми другу“. Но мени ни друга није требала, јер сам до ушију био заљубљен у њихову васпитачицу, у онај дивни створ божји, у њене ватрене очи, у њене румене уснице.

Засветлиле му се очи, када је о њојзи почео говорити:

— Анђео је била, брате, красан, златан ан-

ђео, та за њу бих жртвовао благо целог света. Па тако паметна. Много бистрија од мене, што сам био само у војничкој школи и здраво мало читао у веку своме. „Но од те девојке можеш само учити“ — говорио ми је стриц. Да је знао старац, шта смо ми научили једно од другог! Али смо морали здраво пазити, јер је мати девојачка слутила. Стрицу нисам смео ни споменути, јер сам знао, да неће пристати ни под којим условом, да се оженим са истом девојком. Када сам му што говорио лепо о њојзи, он ме је чисто исмејавао. Закључио сам, да ћу се у тајности венчати са мојом Маром. После тога може старац беснити. Срдиће се, али ће се смирити, када се не може помоћи. Добро сам удесио ствар са Маром. Та пиј, ништа не пијеш. Не пријали ти?

Подигао сам чашу и куцнуо са Станком.

— Шта је даље било? — упитам га љубопитљиво.

— Даље? Чекај само. Као што сам рекао, са Маром сам се договорио, како ћемо и шта ћемо. Родитеља нисмо имали ни ја, ни она, других препона није било, само је требала кауција. Богме кауција, без које се војнички часник не може женити. Али о томе Мари нисам ни спомињао. Никако се нисмо могли испомоћи, јер смо обоје били сиромашни, као црквени миш. Без знања Маре моје сам дао оставку на часништво, јер сам се бојао, када би дознала, да ће се противити и неће хтети од мене примити толику жртву. Но држао сам, да то стање неће дуго трајати, када се са стрицем измиримо, положиће кауцију и мене ће потраг примити у војништво, само када се на величанство обратим. Имао сам моћне заштитнике. Видиш, да сам се о свему побринуо.

— Видим — одговорим и погледам жалосним погледом на кукавног пријатеља свога.

— Но ал' горе је испало, него што сам помишљао — настави доста збуњено. Испало ми је за руком, да Мара није ништа знала о мојој оставци, тек онда, када смо се венчали и када смо као муж и жена пошли на пут. Знаш, нисмо далеко, тек само смо излет учинили, јер нисмо имали новаца. «Што не обучеш војничко одело?» питала ме Мара, јер сам јој се у њему боље допадао, у атили са златним гајтанима. „Едушо“ — рекао сам јој — «ја више висам војник». У почетку је мислила, да се шалим, али када је сазнала, да није шала, позеленила

је и почела дрхтати. Једва сам је могао утешити. Била је као без живота, тек полагано је долазила к себи услед силних мојих пољубаца, уморио сам ју, да ме не сажаљева, све ћу на свету радо жртвовати за њу.

— Па шта је на то рекла — упитам га жудно.

Зачуђено ме погледао Станко на питање моје.

— Шта би рекла? Ништа није рекла. Мало је плакала сиротица, јер је друкчије замишљала она удадбу своју. Стид ме је обузео, што јој нисам пређе говорио о сиромаштву своме. Надао сам се, да ће све добро бити. Старац ће попустити. Био сам приправан, да ће се из почетка једити, попретиће ми, да ће ме из наслеђства искључити, јер ја сам био једини наследник; па после лепом речју ћемо га умилостивити, та опросгиће на послетку лепих очију Мариних ради. Добро сам опазио, да је старац облетао око Маре, док је она још васпитачица била. Гиздав стари момак је био мој стриц и волео се удварати младим девојкама. Та познајеш га добро.

— Како не бих познавао старога зликовца? Тако сам га добро познавао, да га је тако и синовац познавао, богме се не би надао од њега, да ће он коме опростити.

— Знаш, тако је био окорела срца, да није пред себе пустио ни жену ми? — говорио је горко Станко. И тако је отпустио моју Мару. Мени је поручио по једноме познанику, да када сам се дао уплести у вигове једне вештице, могу се копрцати, колико год хоћу, послао ми писмо моје неотворено натраг. Расрдио сам се јако, јер не дозвољавам никоме, да ми моју слатку женицу ко дира. Нисам му више писао, нисам га хтео ни видети. После по године је умро. У опоруци је оставио све своје имање Даничиној матери. Нитков један! рече Мара. Нисам га грдио, сећао сам се на она добротинства његова, која је мени као сиромашку учинио. Изобразио ме је, не могу му ништа пребацити, нека мирно почива. Је ли да је тако? На послетку о што ми је лупати главу о ономе, што се десило, као што се десило?

Видим, да се баш не крза здраво. Са веселом лакомисленшћу је посматрао око себе, као да се није могло ни догодити друкче, и да је све у своме најбољем реду само када код њега долазе, да се сликају војници, куварице, занатлије, па кад и кад по који господин.

— Не могу се тужити, да ми посао рђаво иде. Било је и горе. Када смо све дали у за-

ложницу, па и веренички прстен, па и женин огртач и тада сам ја морао сам ићи на пијацу. Где год сам замолио, свугде су ме одбили. Један поручник, који се часништва одрекао, Бог свети знаде из каквога узрока. Данас су и људи паметни, и не верују, да ће когод за љубав једне девојке тако лако од себе бацити сабљу, особито такви човек, који може да бира девојке. „Драги синовче, са таквом причом се не обмањују данас људи“ — одговорио ми је један пресветли господин, који је давао и пружао многим чиновничка хлеба. Сваки је сумњао, зашто ме се богати стриц одрекао. «Молим, ту озбиљна узрока бити мора!»

Станко је смешећи погледао ме:

— Напокон, драги брате, породи ми се једна паметна мисао у глави. Не ћу скакати у Дунав. Шта да скачем! Та знам ја један занат, који сам пређе само из разоноде терао.

— Да, та ти си некада аматер — сликар био — ословим га ја.

— Дабогме. Сада сам се озбиљно предао. Испочетка је теже ишло, јер нисам имао доста поваца, у једној чатрљи од дасака сам радио, како сам од некуда скрпарио, па нисам имао ни честиту ни машину. Ни сада се не могу баш похвалити, да сам се сјајно са свачим снабдео, али ипак боље него што је пређе било. Видићеш моју радионицу.

Испили смо боцу црна вина и одемо у радионицу.

Не може се рећи, да је велељепна, али за особље, које долази, да се слика лепа је зграда. Наишао је на заштитника, један богати несежењени грађанин, с киме се упознао случајно у пивари. Овај му је дао саградити мали кућерак на отплату.

— Плаћам, како кад могу. Не пожурите. Врло ваљан један човек. Више пута нас и посети.

Хвалећи се показивао ми је све ствари сликарске.

— Хајде да те скинем. Чекај, прво ћу те представити мојој женици.

Завири у другу собицу и викне: Маро!

Млада, али увела лица женица ступи унутра, у отрцаном оделу али украшеном пантљикама и чипкама. Тромом, без воље је долазила, више пакосна него пријатна израза, бледа, безвољна, видело се, да се одавна није указао весело осмејак на уснама јој.

Када је међу тим дознала, да сам ја Станков стари пријатељ, уједан мах се разведрила и насмешила. Постаде разговорна и из великих црних

очију јој, које су истина биле лепе очи, неке необичне погледе је бацала на мене, као да би испитивала, е да ли би се могло са овим човеком што отпочети?

Можда се ја само варам, мислио сам у себи и нисам хтео да разумем њено ашиковање. Али када се Станко за један часак удалио, да донесе синчића, нисам имао више сумње. Млада госпођа се приближила са столицом и у један мах, као да се случајно у говору догодило, њена рука се такнула моје руке, док су црне очи јој на мени се прилелиле.

Али када је видела, да сак ју неприметно оставио, брзо повуче руку к себи и изнова поче на мене погледати, крадом се погледала у огледало, као да би се уверила: зар није задоста лепа и примамљива?

На челу јој се између обрва, повукла једна бора, да изгледа као да се срди, на уснама се указа осоран осмејак.

Не знам да ли сам погодио мисли јој, али у тај мах сам помислио, да ћу погодити мисао, око које јој се врзе памет њена: дакле још никада не ће доћи избавилац, који ће ју отрћи из ове беде и невоље?

У тај мах Станко унесе синчића и посади га у мајчино криоце.

— Је ли да је красно дете? — обрати се победоносно.

И загрли и жену и дете. Видео сам, да му се срећа осмејива у очима.

Када сам се опростио од њих, Станку сам обећао, да ћу их чешће посећивати. Млада жена ми је топло стискавала руку, али када је осетила, да сам се ја слабо освртао, озлоједила се, ироничним погледом ме је испратила!

Изашавши на сокак обузе ме рђаво душевно расположење. Како је чудноват овај живот — помишљао сам у себи — како чудне парове везује. Сиромах Станко! желим, да се никада не пробуди из лепих снова. Како је грозна обмана, ако једном све дозна, што досада слаба слепоћа није могла угледати и сваки час катастрофом прети, ако полагано не остари и у патњи жи-

вота не утоне и тако жена дође к себи и промене начин живота свога.

Тако поражен сам се вукао кући својој. Закључио сам, да их нећу више посећивати, ма да сам им обећао. Што да идем? Тешко ми је гледати тог кукавног човека!

Нисам могао издржати, љубопитност ме гонила. После две недеље дана сам опет потражио радионицу.

Чим отворих врата, код стола је седео Станко и баш је грејао млеко у једној шерпењаци синчићу своје.

— Ходи — повиче ми са очинским поносом — види, како једе дете. Већ двапут ужина.

— Жена ти је валда болесна? — упитам, када сам видео, да он храни и држи детенце.

— Моја жена?

Глас му у један мах заста у грлу, као да би га ко давио, али затим се отрже од збуњености.

— Жена ме је, брате, напустила. Досадила јој немаштина и одбегла је са оним ћелавим обећењакком, који нам се градио за заштитника и саградио нам ову радионицу.

Лице му се помрачило, гнев и бол указа и бесно је лупао ногом тако, да се дете поплашило и почело плакати.

— Но, но, малено моје и златно дете, сипе мој рођени, не срди се тата твој — умиривао је дете.

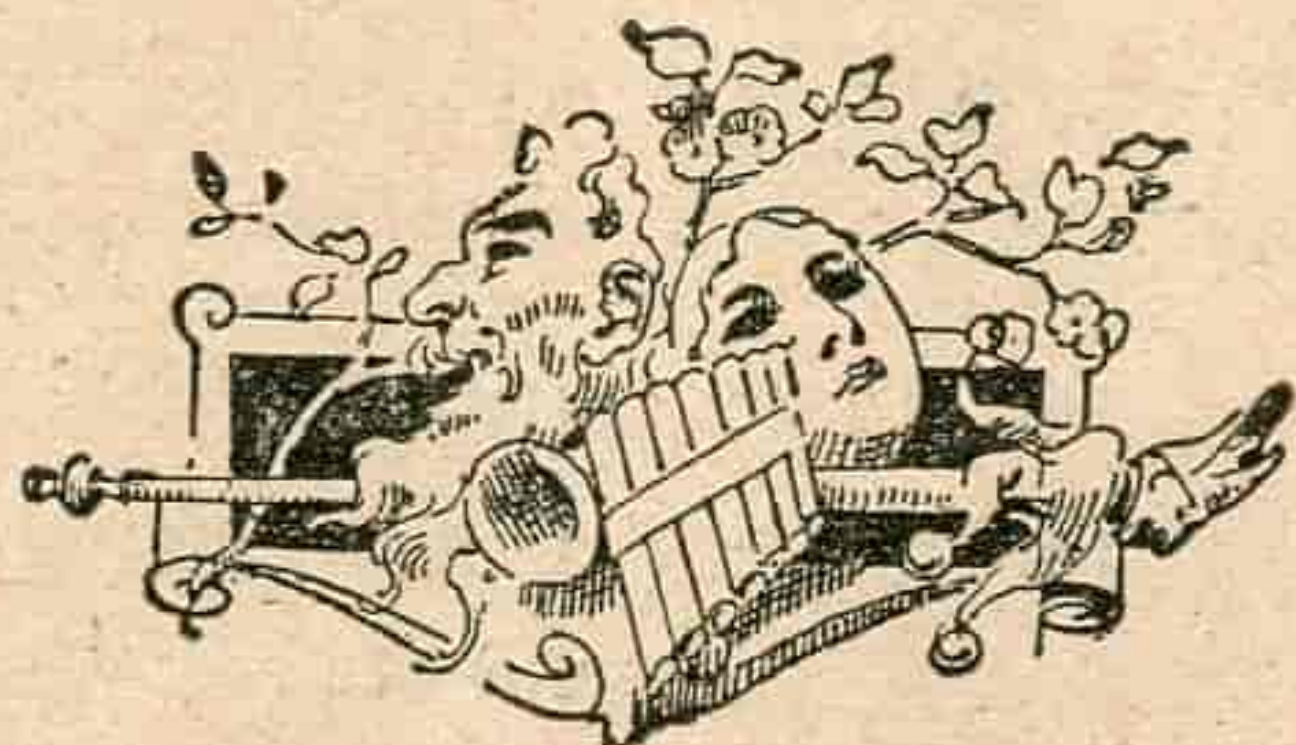
Узеде у крило, почео га је љуљукати и играо је с њиме по соби.

Тако је добре воље био, де сам му се чудно.

— Та како не бих био добре воље, када ми је ту син мој? говорио је смешећи се. Што се пак несретне Маре тиче, бога ми, не могу се ви на њу тако срдити. Та она је мене волела, у писму своје ми је писала, али беду и невољу није могла више издржати. Знаш, не могу јој шта, така јој је природа. Само ме је жао, што сада не могу с тобом преко ићи на оно црно вино, што смо пре пијуцкали. Али причекај, до нећу једну боцу, дотле припази ми сина и слатко ћемо попити.

Ч у р у г.

Смиља.

Г Л А С Н И К.

Забаве. »Преодница«, дружина ученица српске учитељске школе у Сомбору, приредила је 18. (31.) октобра о. г. IV. своју забаву у корист своје благајне.

Добротворна Задруга Српкиња Карловкиња, приредила је забаву 25. октобра (7. новембра) о. год. у корист набавке одећа сиромашној школској деци.

Верени и венчани. Наш сарадник, г. Славко М. Косић, учитељ мостарски, а родом из Вел. Кикинде, верио се с г-ђицом Иванком Петровићевом учитељицом из Срп. Св. Петра (у Банату).

Г-ђица Јованка Хајошева, ћерка г. Петра Хајоша, честитог и угледног занатлије из Срп. Итебеја, наша верна претплатница, верила се с г. Александром Молдованом, чиновником општинским у истом месту.

Г-ђица Десанка Стефановићева, кћерка г. Аце Стефановића из Вел. Бечкерека, верила се с г. Симеоном Поповим, богословом из Ченеја.

Г-ђица Савета Стојановићева, учитељица у Кетфељу, наша претплатница, верила се с г. Францом Коном у истом месту.

Наш пријатељ и претплатник г. Светозар Вуковојац, грунтоначар у Кладњу (Босна), венчаће се 2. (15.) новембра о. г. с г-ђицом Јелисаветом Калемберовом, ћерком Ђуре и Јелене Калембера из Пурачића (Босна).

Г-ђица Даница Бећина, учитељица пивничка, родом из Сомбора, верила се с г. Милошем Бендићем, такође учитељем пивничким.

Г-ђица Софија (Цоца) Хаџићева из Ирига, верила се с г. Велизарем Радивојевић-Вачићем из Срем. Карловаца.

Г-ђица Љубица Дера, ћерка нашег суграђанина Јоце Дера, велепоседника, венчала се с г. Миланом Јаковљевићем, професором срп. велике гимназије карловачке.

Свима вереницима при ступању у брачни живот желимо сваку срећу и напредак.

Нове српске земљорадничке задруге основане су у Лазама (сремска жупанија); у В. Средишту (тамишка жупанија); у Борчи (торонталска жупанија); у Гор. Скраду (модрушко-ријечка жупанија).

Женски градски начелник. Колико је напредовало на западу изједначење мушког и женског пола, види се и по томе, што је једна варош у Енглеској (Хај-Вика) изабрала за градоначеоника: Мисис Дове, управитељицу девојачке школе.

Ч И Т У Љ А.

† **Љубица М. Јовановића рођ. Чупић.** Изјутра 23. октобра (5. новембра) о. г. огласило је новосадско велико звоно, да се упокојила наша задругарка Љубица Јовановића, супруга нашег вештака казанџијског, г. Милана Т. Јовановића, а кћерка пок. Мије Чупића, колачара. Љубица је млада жена, ушла је тек у 35 годину живота. Беше благе и питоме нарави. Њу жале поред доброг и ојађеног супруга, родбина и двоје недорасле дечице: Анђелка и Предраг. Бог нека јој даде рајско насеље!

† **Дафина Арновљевић рођ. Хранислав,** удова попадаја из Мокрина, мати честитог дра Светозара Арновљевића, лекара у Београду и сестре му Милице Арновљевић, упокојила се 10. окт. о. г. у својој дубокој старости од 80 година. Са своје племените душе и лепих врлина домаћице, матере и Српкиње беше уважена и поштована међу познаницима и целом грађанству свом. Она беше синовица пок. епископа Хранислава, а сестричина пок. епископа Пантелеимона Живковића. Вечан јој спомен!

† **Васа Ђурчин,** један од најугледнијих трговаца панчевачких велики родољуб, супруг бивше председнице тамошње Добротворне Задруге Српкиња, г-ђе Милесе Ђурчине, која је заступала Панчевачку Задругу при првом састанку 17 оностраних задруга при оснивању Савеза, отац многобројне породице, од којих је један син професор на београдском универзитету, а други конзул у Букурешту, преминуо је напрасно у понедељак 6. (19.) октобра о. год у 68. години живота. Вечан му спомен!

† **Владимир Жупански.** У Канаку, у Банату, преминуо је 13. (26.) октобра о. г. у својој 74. години живота, срески начелник у миру и супруг наше вредне читатељке, Лиле Жупанске. Одликовао се чистим и родољубивим карактером. Вечан му спомен!

† **Јосиф Хаџић.** Наш уважени и поштовани председник Матице Српске, г. Антоније Хаџић, изгубио је свога брата Јосифа, умировљеног грађанина у Суботици, честита и ваљана Србина, мужа и оца. Бог да му душу прости, а наш председник Тона, нека прими наше саучешће.

† **Нестор (Неца) Симоновић,** трговац и поседник у Иригу, супруг наше вредне и одличне

председнице Добротворне Задруге Српкиња у Иригу, г-ђе Марије Симоновићке, отац филозофа Мирка, Наде дра Илије Прице из Загреба, Љубице, дра Арсена Видака из Вел. Кикинде и Вере кћерке у коси, упокојио се 10. (23.) октобра после кратке болести. Беше човек подузетан, радан, поштен и велик пријатељ српских јавних установа. Бог да му душу прости!

БЕЛЕШКЕ.

ПРОСВЕТА.

Америка.

Добротворна Задруга Српкиња у Сан-Франциску, решила је, да отвори ове год. редовну српску основну школу у свом месту. Досад је постојала тамо само привремена српска школа, у којој је бивши уредник »Српске Независности«, г. Вељко Радојевић, учио децу српски читати и писати; а одсад ће се тамо у школи учити сви предмети на српском језику.

То је прека потреба за тамошњу српску децу, јер ће се иначе у оном мору туђинства одродити и свој језик заборавити. На томе треба да раде сви Срби, где год их је тамо у већем броју, а не да се свађају и међусобно протерују по новинама. Срамота је од оног страног света, да ми не можемо да будемо ни у оној далекој туђини тамо, где смо усамљени и где смо упућени један на другог, без трвења и међусобне свађе.

Мушки се набацују на женскадију, да су брбљаше и протеранице; а ево су и тамо жене показале, да су паметније, да су увиђавније и сложније. Оне се удружиле пре две године и ево већ подижу за своју децу школу свога имена и језика, а мушки се ни на материјалној и потпорној основи не могу да сложе, него се крве и један другом најсебичније смерове подмећу, те зато и не може никоја установа да им ухвати корена и да напредује. Зато можемо и оним тамо преко океана поручити: Жене! Научите своје мужеве радити, слагати се и србовати!

ЗДРАВЉЕ.

Прашина и клице јектике не држе се дуго у сухоти и светлости. Светлост и сухота их

брзо убија. Тако је опитима доказано, као што „Здравље“ пише, да се те клице одрже у прашини од аката: 8—14 дана; у прашини испљивака: 4—7 дана; на влакнима од хаљина 5—10 дана; на уличној прашини: 3—8 дана; на сунцу жарких пустиња: само 6 сати. У влази и мраку одрже се дуже.

Против пантљикаре. Има деце и људи, који пате од пантљикара (дугачких глиста). Људи се тешком муком опросте тих глиста, јер докле год не изађе глава пантљикаре, она се опет наниже и нарасте као и пре. И лекари имају много посла, докле опросте чељаде тог несносног, па можда и смртоносног непријатеља. У најновије време наишло се на лек против њих и тај лек је врло проста и јевтина ствар, коју су употребили неки из наше околине. Ево у чему је ствар:

Узме се 60-70 комада семена од бундеве, па се ољуште. Језгра се метне у аван и дода се на то мало жута шећера (кандлицукер). То се у авану заједно помеша и истуче, док не постане као тесто. На то тесто се успе чисте пијаће воде толико тек да се то тесто може размутити у води да буде као млеко. Та течност се онда процеди кроз танко и чисто платно у једну шољицу или обичну кашику за јело и попије на „гладно срце“. Пре тога пак треба 2—3 дана живети само о течној храни, да се изчисти човек (дете) и може се за то време узимати дневно по 5—6 језгра истог семена и појести. То је сигурно средство, а није ни тешко ни несносно.

ЗА ДОМАЋИЦЕ.

Семе од бундева. Творница фирме Волфа Витендорфа Синови у Едденвард-у код Граца у Штајерској купује семе од бундева, па и од

такова за прераду уља и плћа као и шеницу (жито), т. ј. 100 Клгр. по 22—23 К. За то би ваљало да наше домаћице по селима купе то семе и да га продају тој фирми. До сад се то бацало ил се давало свињама. Кад се тако лепа цена може добити, онда је гријота бацати новце.

Чување свежих шљива за зиму. Спремити ваља сандучиће или кутије, колико мислимо оставити шљива. За ту цел ваља спремити доста и пресејаног пепела, па онда посути дно пепелом с једног прста и поређати шљиве тако, да једна другу не додирује. Кад се то учинило, онда поспе по њима опет пепела толико да се покрију, па ређати други ред. То се све тако чини, док се не напуни сандук или кутија, па се онда заклопи и смести на своје место до употребе. За ову цел ваља бирати само зреле шљиве и ваља их брати руком и спетељком. Тако остављене могу стајати свеже до нових шљива.

Тежак.

КЊИЖЕВНОСТ.

Бројеви говоре. Г. Никола Т. Ђурић, загребачки учитељ написао је књижицу под овим насловом, којим хоће да покаже, како се много троши новаца и времена и здравља и морала са опојним пићем (алкохолом) вином, пивом и ракијом. Па је узео за пример четир села у Хрватској, у којима је обележио, колико се у ком попило у новцу и колико се пићем издангубило на заради, па је изнашао, да се годишње у та мала четир сеоцета утроши и штетује на 55 хиљада круна. То би све остало селу, да се не пије, а осим тога остало би здравље тима и њиховом подмлатку и сачувао би се морал, који највише пати онда, кад се глава налије тим отровом.

Књижица је штампана у српској штампарији у Загребу и вреди 50 потура.

Из задужбине Илије М. Коларца изашла је 129. књига под насловом:

Румуни према Србима и Бугарима, нарочито с погледом на питање македонских Румуна од дра Илије Барбулеска, професора Славистике на јашком универзитету. С румунског превео Светислав Илијћ. У Београду 1908. Нова Штампарија — Давидовић — Дечанска улица 14. — Цена: 2 динара.

Руско-јапански рат 1904—5. спјевао М. Издање књижаре Душана Поповића и друга у Чикагу. 1908. Цена 15 центи. (Адреса 859. Clybourn Ave, Chicago Ill)

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Задруга за узајамно осигурање мираза у Митровици, исплатила нам је осигурани мираз, те јој овим изричемо јавно захвалност и уједно препоручујемо исту задругу свима, који себи или својој деци мираз осигурати желе.

Мираз се постизава после навршења једне године дана.

Задруга шаље проспект својих правила на захтев свакоме.

ПЕТАР РАДИЋ,
умиров. опћ. билежник
из Адашеваца.

ГЕОРГ БОШЊАК,
крчмар.

ЂОРЂЕ ВАСИЋ,
трговац.

ЉУБИЦА ВУКОВИЋ,
сви из Митровице.

За зимску сезону

стигао ми је врло богат
избор

у мушкој и женској
конфекцији

као и највећи избор у

**ЖЕНСКИМ КОСТИМИМА,
ШОСОВИМА, ВУНЕНИМ И
БАТИСТАНИМ БЛУЗАМА,**

све по најмодернијем енглеском
и француском кроју.

Послуга је уз најумеренију цену
код српске фирме

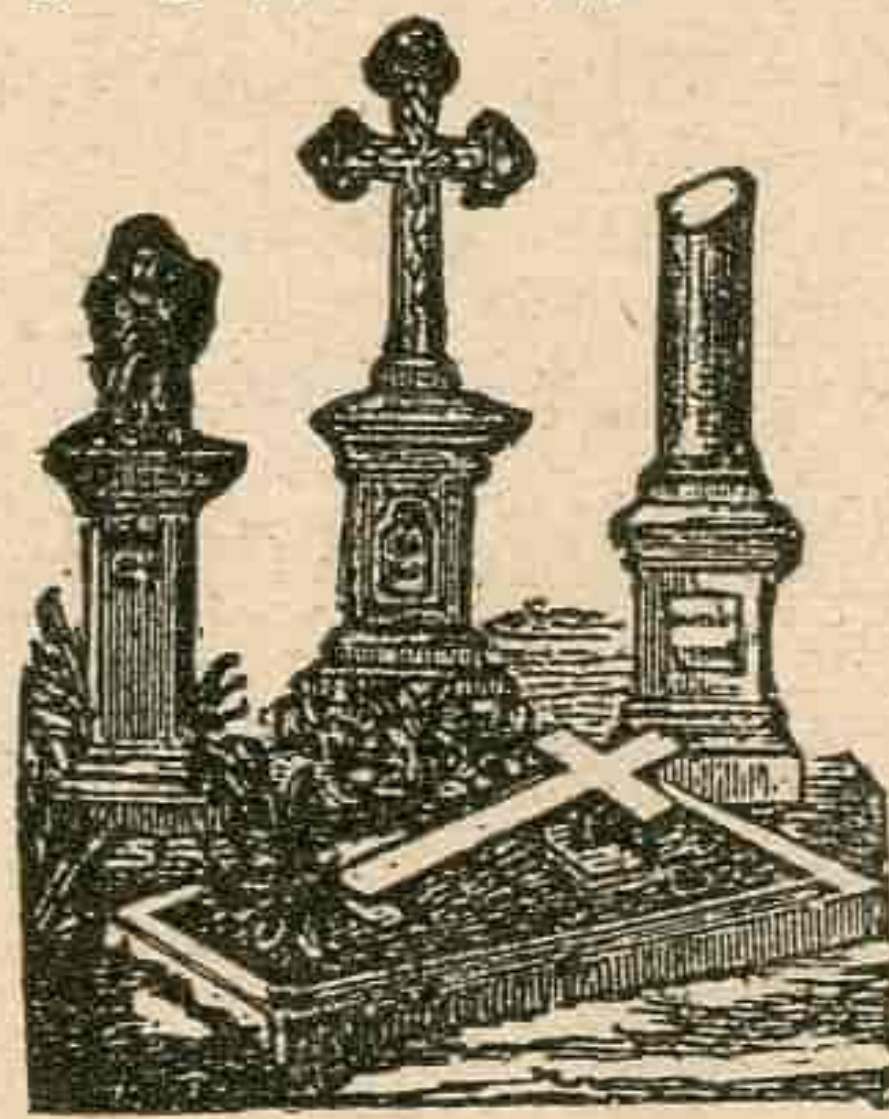
П. Н. МОМИРОВИЋА

у Новом Саду, Главна ул. бр. 3.

6—12

ПОГРЕБНО ПОДУЗЕЋЕ
и стовариште надгробних споменика
ПАЈЕ МАРКОВИЋА у Н. САДУ

у средини дунавске улице, телефон број 168.

Филијала: погребно подузеће „Конкордија“ пређе Ђуре Стојковића, Ђурчијска ул бр. 15.

Држи вазда огроман избор сваковрсних каменних надгробних споменика. Натписе изрезује најсавршеније, а позлата дупла и дуготрајна. Велики избор мрт. сандука, венаца, покрова и целокупне опреме за погребне. Цене строго солидне а послуга најтачнија. 140 47 52